

CONCEPT t.b.v. de opiniërende raadsbehandeling op 18-02-2021

BIBLIOTHEEKWERK 2.0

**Het bibliotheekwerk
in de gemeente Tytsjerksteradiel
2021 – 2022**

Nynke Talstra
voorjaar 2021

gemeente | tytsjerksteradiel

w a o m
g r h f n j
t h b s e
s g s e
e

0 Inleiding en reikwijdte

Wij hadden u graag een visie op het bibliotheekwerk van de gemeente Tytsjerksteradiel aangeboden, zoals door uw raad verwoord in een motie uit het voorjaar van 2020. Tegelijkertijd heeft de gemeenteraad heeft bij de vaststelling van de programmabegroting 2021 – 2024 ingestemd met de modernisering van dit voorliggend veld. Ook heeft de raad expliciet aangegeven dat de bibliotheek beschouwd moet worden als onderdeel van dit veld en daarom meegenomen moet worden in de moderniseringsopdracht. Daardoor liepen wij vast in de vorming van een visie op het bibliotheekwerk, omdat we deze visie daarmee niet meer los kunnen zien van de herziening van het voorliggend veld. Integraliteit is daarbij essentieel en daarom leek het ons niet zinvol met een visie daarop vooruit te lopen.

Wij hebben ervoor gekozen u wel een beschrijving van het huidige bibliotheekwerk aan te bieden (beleidsopvatting), waarin punten besloten liggen waarover u ons uw wensen, beelden, vragen en randvoorwaarden mee kunt geven die wij naar uw mening bij de modernisering van het voorliggend veld mee moeten nemen. Concreet kunt u daarbij denken aan huisvesting, focus op doelgroepen versus algemene dienstverlening en/of objectieve criteria die we gaan opnemen in de opdracht aan de (toekomstige) aanbieder van het bibliotheekwerk.

De nu voorliggende werkwijze m.b.t. het bibliotheekwerk in onze gemeente geldt voor twee jaar, namelijk 2021 en 2022.

Modernisering voorliggend veld

De modernisering van het voorliggend veld moet zijn beslag krijgen per 2023. Onder het voorliggend veld verstaan we het ondersteunende aanbod in de gemeente dat vrij toegankelijk is en georganiseerd wordt door vrijwilligers of professionals. In de komende twee jaar vindt hiervoor de planontwikkeling en -realisatie plaats en zoals hierboven aangegeven, is het bibliotheekwerk hier onderdeel van.

Een andere interne ontwikkeling die van invloed is op het bibliotheekwerk is de visie op het maatschappelijk vastgoed van de gemeente. De planvorming hieromtrent loopt gelijk op met die van de modernisering voorliggend veld en kan ook gevolgen hebben voor het bibliotheekwerk. Samenvoeging van functies in één gebouw heeft niet alleen financiële, maar vooral ook inhoudelijke (samenwerkings-)voordelen.

De beschrijving van de gewenste situatie m.b.t. het bibliotheekwerk zoals die nu voorligt, kent door het bovenstaande beperkingen qua reikwijdte: niet alleen in tijd, maar ook inhoudelijk gezien de uitwerking van praktische zaken (huisvesting) en beleidsdoelen.

Zodra de modernisering voorliggend veld en de visie op maatschappelijk vastgoed concrete vormen aannemen, wordt ook de visie op het bibliotheekwerk aangescherpt en verder uitgewerkt.

Opbouw notitie

Deze notitie is als volgt opgebouwd: hoofdstuk 1 behandelt de aanleiding en relevante kaders. In hoofdstuk 2 behandelen we de landelijke, de regionale en lokale ontwikkelingen op bibliotheekgebied. Vervolgens verwoorden we in hoofdstuk 3 de werkwijze van de gemeente op het bibliotheekwerk en worden er eventuele verwachtingen en doelstellingen geformuleerd voor de ontwikkeling van het bibliotheekwerk in Tytsjerksteradiel. Hoofdstuk 4 behandelt de financiële en juridische aspecten. Hoofdstuk 5 gaat in op de keuze van een bibliotheekaanbieder.

Samenvatting

De 'bouwstenen' die in hoofdstuk 1 tot en met 5 worden aangeleverd, monden uit in een samenvatting in hoofdstuk 6. Deze samenvatting behelst de opdracht van de gemeente aan de bibliotheekorganisatie. Ook voor de lezer met weinig tijd komen hierin de belangrijkste onderdelen samen.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het maatschappelijk veld en de bibliotheek zijn de afgelopen jaren volop in beweging. Daarnaast is sinds 1 januari 2015 de nieuwe wet op het bibliotheekwerk van kracht (zie hoofdstuk 2.1). Door deze wet, maar ook door digitalisering, een terugtrekkende overheid, veranderende informatieconsumptie en bezuinigingen wordt een nieuwe rol van de bibliotheek verwacht. Rondom deze nieuwe rol leven vragen als:

- Wat is de rol van de bibliotheek in onze gemeenschap?
- Welke functie, activiteiten en vorm horen bij een bibliotheek?
- Welke rol *heeft* de bibliotheek in het voorliggend veld en de in het beleidskader gestelde prioriteiten of welke rol *kan zij hierin hebben*?
- Welke samenwerkingspartners zijn hieraan verbonden?

In dit document geven we antwoord op bovenstaande vragen vanuit de behoefte, kaders en prioriteiten van onze gemeente.

1.2 Relevante kaders

Voor het bibliotheekwerk zijn de onderstaande vijf kaders relevant:

1. De gemeenteraad heeft bij de vaststelling van de programmabegroting 2021-2024 een motie aangenomen waarin wordt opgeroepen de bibliotheek specifiek te beschouwen als onderdeel van het 'voorliggend veld'. Tevens roept zij er in deze motie toe op dat alle partijen in dit veld efficiënter en meer samenwerken, zodat op die manier een deel van de bezuinigingsdoelstellingen behaald kunnen worden;
2. Daarnaast is bij de vaststelling van de programmabegroting 2021-2024 gekozen voor een verdere intensivering van de samenwerking met Achtkarspelen en verdere harmonisatie in beleid en uitvoering. Een aantal raadspartijen heeft daarbij ook opgeroepen om te onderzoeken of aansluiting van Tytsjerksteradiel bij de bibliotheekorganisatie van Achtkarspelen (Bibliotheken Noord-Fryslân) een goede optie zou kunnen zijn.
3. Als gevolg van gemeentelijke bezuinigingen en de exploitatietekorten van de afgelopen jaren heeft de SBMF aangegeven dat er een andere invulling moet komen van de dienstverlening van de bibliotheken in onze gemeente. De sluiting van de vestiging in Hurdegaryp is hier een voorbeeld van;
4. De reeds bestaande samenwerking met de gemeente Achtkarspelen op het gebied van laaggeletterdheid, VVE, primair onderwijs;
5. Beleidsplan Onderwijs en Opvang: dit plan is op 25 juni jl. vastgesteld door de raad en de bijbehorende middelen zijn beschikbaar gesteld. In dit plan zijn een aantal onderdelen opgenomen die worden uitgevoerd door SBMF: de bieb op school, boekstart en een tweetal pilots op VMBO en AZC-school. Deze activiteiten worden gefinancierd vanuit het OAB (onderwijsachterstands) – budget.

2 Landelijke, regionale en lokale kaders en ontwikkelingen

In dit hoofdstuk richten we ons op de landelijke en regionale ontwikkelingen die er op bibliotheekgebied hebben plaatsgevonden. Daarnaast schetsen we kort de situatie van het bibliotheekwerk in Tytsjerksteradiel.

2.1 Landelijk: Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen en taakverdeling tussen overheden

In 2014 is de Wet stelsel openbare bibliotheken (hierna: Wsob) door de Eerste Kamer aangenomen en deze is per 1 januari 2015 van kracht. Doelen van de wet zijn: de digitalisering van het bibliotheekwerk centraal te borgen; de samenhang tussen verschillende soorten bibliotheken in Nederland te versterken en de maatschappelijke functie van de bibliotheek te definiëren.

Met de invoering van de Wsob krijgt de bibliotheek een andere positie in de samenleving.

De gemeente is verantwoordelijk voor het lokale bibliotheekwerk; echter: er bestaat vanuit de Wsob geen verplichting voor gemeenten om een openbare bibliotheekvoorziening in stand te houden.

De provincie voor de ondersteuning, en het Rijk voor het stelsel als geheel en voor de digitale bibliotheek. Gemeenten kunnen in grote mate beslissen over de inrichting van het lokale bibliotheekwerk en bepalen het bekostigingsniveau en welke partij het bibliotheekwerk uitvoert.

Vijf waarden en vijf functies

De Wsob benoemt de publieke waarden van een openbare bibliotheek als volgt:

- betrouwbaar;
- onafhankelijk;
- authentiek;
- pluriform;
- toegankelijk

Vanuit deze waarden dienen de vijf functies die een bibliotheek vanaf 1 januari 2015 moet hebben, ingevuld te worden:

1. Het ter beschikking stellen van kennis- en informatie;
2. Het bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie;
3. Het bevorderen van lezen en laten kennismaken met literatuur;
4. Het organiseren van ontmoeting en debat;
5. Het laten kennis maken met kunst en cultuur.

De verplichting tot het vervullen van de vijf bibliotheekfuncties geldt op het niveau van de bibliotheekorganisaties, en niet op het niveau van de bibliotheekvestiging. Dit betekent in het geval van Tytsjerksteradiel dat de huidige aanbieder (SBMF) een aantal functies niet per sé op elke locatie van onze gemeente hoeft te vervullen.

Evaluatie Wsob 2020

In februari van dit jaar (2020) heeft de minister een evaluatie van de Wsob uit laten voeren. Ook heeft de Raad voor Cultuur een advies uitgebracht over de staat van het Nederlandse bibliotheekstelsel.

De minister benoemt de belangrijke en brede rol die de Nederlandse openbare bibliotheken vervullen in de samenleving: zij stimuleren het lezen, bestrijden laaggeletterdheid en helpen met het aanleren van digitale vaardigheden. Met meer dan 60 miljoen bezoeken door ongeveer 40% van de Nederlandse bevolking is het de meest bezochte publieke voorziening in Nederland.

Aan de andere kant bestaan er een aantal uitdagingen; de belangrijkste die op het *lokale* bibliotheekwerk betrekking hebben, zijn:

- Het uitbouwen van de brede, maatschappelijk-educatieve rol van de bibliotheek;
- In samenhang met bovenstaand punt: de benodigde aandacht voor het opleiden, omscholen en bijscholen van het personeelsbestand (inclusief vrijwilligers), passend bij de (deels) nieuwe taken.

Bezuinigingen op het bibliotheekwerk vormen in dit kader een extra uitdaging.

Landelijk convenant bibliotheekwerk 2020-2023

Begin oktober 2020 is het landelijk convenant bibliotheekwerk ondertekend door het ministerie van OC&W, de provincies, de gemeenten (VNG) en de bibliotheken. Dit convenant ligt in het verlengde van de WSOB en geeft daaraan extra focus en een meer concrete invulling. Partijen committeren zich aan het leveren van een bijdrage aan het doel om elke inwoner van Nederland binnen redelijke afstand toegang tot een volwaardige bibliotheek te verlenen. Daarbij gelden drie speerpunten: leesvaardigheid, participatie en kennis & vaardigheden.

2.2 Regionaal: ontwikkelingen tot nu toe

Tytsjerksteradiel neemt op dit moment de bibliotheekdiensten af bij de Stichting Bibliotheken Midden-Fryslân, kortweg SBMF. De SBMF levert haar diensten daarnaast nog aan de gemeente Leeuwarden. De SBMF is ongeveer twintig jaar geleden ontstaan uit fusies tussen de bibliotheken van Leeuwarden; Boarnsterhim en Tytsjerksteradiel. Vandaag de dag heeft de SBMF vestigingen in Leeuwarden, Grou, Stiens, Burgum en Gytsjerk. Vestiging Hurdegaryp is per 1 januari jl. gesloten.

Algemene visie en missie SBMF

De kerntaak van de bibliotheek is niet alleen meer het uitlenen van boeken, maar ook steeds meer het beschikbaar maken van informatie en het vergroten van taalvaardigheden. 'Taal' en 'informatie' zijn de belangrijkste pijlers binnen de vier beleidsspeerpunten van SBMF:

1. Basisvaardigheden van volwassenen;
2. Basisvaardigheden van kinderen;
3. Talentontwikkeling;
4. SBMF als ontmoetingsplaats en verbindend platform.

Het 'mission statement' van SBMF luidt dan ook:
'Wij inspireren eenieder om zich een leven lang te ontwikkelen'.

SBMF werkt samen met het welzijns-, onderwijs- en cultuurveld en is daarmee een belangrijke speler in het sociaal domein. Zij wil vraaggericht en op basis van een maatschappelijke opdracht functioneren.

2.3 Lokaal: huidige stand van zaken bibliotheekwerk Tytsjerksteradiel

De huidige bibliotheken in Tytsjerksteradiel bevinden zich in Burgum en Gytsjerk. Burgum (tevens digi-taalhuis) is de grootste vestiging met circa 4.000 leden en Gytsjerk heeft circa 1.200 leden. Met 6.500 leden (inclusief 1.300 van de recent gesloten vestiging in Hurdegaryp) bereikt de bibliotheek een groot deel van onze inwoners, alhoewel het aantal leden is de afgelopen jaren afgenomen. Dit is een landelijke trend. Echter: binnen de ontwikkeling van de bibliotheek naar een bredere maatschappelijke rol, zoals SBMF dat voorstaat, zegt het aantal leden (niet) meer zoveel. In dat kader is het interessanter om te kijken naar aantallen bezoekers en aantallen deelnemers aan activiteiten. Daarnaast verschuift de focus bij de jeugd steeds meer naar de scholen, met o.a. de bibliotheek op school (dBos) op elke basisschool in Tytsjerksteradiel. Over de veranderende rol van de bibliotheek in Tytsjerksteradiel leest u meer in hoofdstuk 3.2: 'Beleid SBMF t.a.v. Tytsjerksteradiel'.

Burgum heeft circa 128.000 uitleningen, Gytsjerk circa 39.000. Bezoekersaantallen zijn in Burgum 73.000 en in Gytsjerk 17.000 per jaar.

Burgum is momenteel 28 uur per week geopend, Gytsjerk is als nevenvestiging 15 uur per week geopend. Voor 2021 zijn er plannen voor een aanzienlijke verruiming van deze tijden. Ook hierover kunt u meer lezen in hoofdstuk 3.2: 'Beleid SBMF t.a.v. Tytsjerksteradiel'.

Naast deze vaste openingstijden zijn de bibliotheken in het kader van specifieke activiteiten op afwijkende tijden regelmatig open voor publiek. Filiaal Gytsjerk huisvest sinds kort de ontmoetingsruimte van het dorp; een uitvloeisel van samenwerking tussen dorpsbelang en dbieb.

3 Beleidsdoelen

3.1 Beleid gemeente

Vestigingen

Hoewel de functie van de bibliotheek zich steeds meer uitbreidt van (alleen) informatie aanbieden naar ook het ontwikkelen van (digitale) vaardigheden, blijft er behoefte aan een fysieke plaats om boeken te lenen. Zoals aangegeven in het vorige hoofdstuk, vinden er in Tytsjerksteradiel nog altijd ruim 200.000 uitleningen per jaar plaats. De gemeente wil daarom twee vestigingen in stand houden: één in noord- en één in zuid-Tytsjerksteradiel.

Het delen van een locatie met andere partijen biedt mogelijkheden voor een intensieve(re) samenwerking. Op die manier kan de bibliotheek ook meer functioneren als ontmoetingsplaats. In Gytsjerk is dit al gerealiseerd door de vestiging van een dorps-ontmoetingsruimte in het bibliotheekgebouw. In Burgum kijkt SBMF naar partijen als Kearn om huisvesting mee te gaan delen. Een dergelijke samenwerking levert naast financieel voordeel met name ook inhoudelijke winst op.

Beleidskader Sociaal Domein gemeenten Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen

In het beleidskader Sociaal Domein van de gemeenten Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen is als missie benoemd:

'De inzet in het sociaal domein draagt bij aan de vitaliteit en zelfredzaamheid van al onze inwoners.....'

Daarnaast zijn de volgende vier strategische doelen vastgesteld:

1. Onze inwoners zijn fysiek en mentaal gezond;
2. Onze inwoners hebben financiële rust en passend werk;
3. Onze inwoners zijn weerbaar in een veilige omgeving;
4. De leefbaarheid wordt behouden en versterkt.

Tot slot is onze werkwijze (o.a.) integraal, preventief en met de burger.

Voorliggend veld: partners en rol SBMF

In het beleidskader Sociaal Domein wordt ook gesproken over het voorliggende veld: dit wordt 'het cement van de mienskip' genoemd, wat we als gemeente willen versterken en bundelen. Verder staat er geschreven: 'De gemeente wil hier graag de regie in nemen en onderzoeken of de voorliggende voorzieningen in de dorpen beter kunnen samenwerken, anders kunnen samenwerken of bijvoorbeeld meer op één plek kunnen samenwerken. Verbinding tussen vrijwilligers en welzijn, het samenwerken op basis van de gezamenlijke doelstellingen'.

De gemeente beschouwt de bibliotheek als een belangrijke speler in het voorliggend veld en daarmee als een van de partijen die – in samenwerking met lokale partners – een belangrijke rol heeft in het bieden van laagdrempelige en voor iedereen toegankelijke ontmoetings- en ontwikkelingsmogelijkheden.

Meerjarig beleidsplan onderwijs & opvang 2020 – 2024

In juni 2020 heeft de raad het onderwijsbeleidsplan 'Samen sterk in de basis' vastgesteld. Dit plan zet o.a. in op een leerrijke omgeving voor de kinderen in Tytsjerksteradiel en op de integrale ontwikkeling van 0 - 18-jarigen. Deze onderdelen zijn (ook) van belang voor het bibliotheekwerk.

Onderdeel van dit plan is het vergroten van de (digitale) geletterdheid van kinderen. Door de inzet van Boekstart op het consultatiebureau en de kinderopvang, de bieb op school (dBos) op alle scholen voor basisonderwijs en een pilot met dBos op het voorgezet onderwijs wordt geprobeerd kinderen te ondersteunen in een doorlopende lijn. Dit plan wordt uitgevoerd door de bibliotheekorganisatie.

Inhoudelijke en financiële benadering vanuit de gemeente

De verbreding van de maatschappelijke rol van de bibliotheek vergt ook een andere rol en opzet vanuit de gemeente. Werd het bibliotheekwerk voorheen bijna uitsluitend aangevlogen en gefinancierd vanuit het taakveld cultuur, voor de toekomst zijn andere beleidsvelden van groot belang: met name onderwijs (waaronder voor- en vroegschoolse educatie, onderwijsachterstandenbeleid en laaggeletterdheid) en welzijn (samenwerking op het gebied van ontmoeting, eenzaamheidsbestrijding en laaggeletterdheid). In feite verschuift het bibliotheekwerk steeds meer richting het sociaal domein. Een goede samenwerking tussen deze beleidsvelden is noodzakelijk op zowel ambtelijk- als bestuurdersniveau.

3.2 Beleid SBMF t.a.v. Tytsjerksteradiel

In hoofdstuk 2.2 zijn de algemene visie en missie van SBMF genoemd. Aanvullend heeft men voor Tytsjerksteradiel de volgende, aanvullende uitgangspunten voor het bibliotheekwerk benoemd (de lijst is niet volledig, alleen de belangrijkste punten worden genoemd):

Praktisch:

- SBMF houdt in Tytsjerksteradiel twee vestigingen in stand;
- De openingstijden van deze vestigingen worden sterk uitgebreid;
- De (in Corona-tijd gelanceerde) gratis bezorgservice blijft gehandhaafd in heel Tytsjerksteradiel en voor alle inwoners;
- Samen met andere organisaties opereren onder één dak is het uitgangspunt.

Inhoudelijk:

- De inhoud van het bibliotheekwerk komt tegemoet aan de maatschappelijke opdracht en is vraaggericht;
- De bibliotheek vergroot en verbreedt haar maatschappelijke rol: er komt meer aandacht voor (fysieke en digitale) ontmoeting (bredere openingstijden en meer activiteiten);
- De samenwerking met relevante partners wordt geïntensiveerd (o.a. met Kearn);
- De bibliotheek speelt een grote rol in de dienstverlening aan onderwijs en in de voor- en vroegschoolse educatie;
- Er ligt een sterk accent op de ontwikkeling van (digitale) vaardigheden van de inwoners.

SBMF visualiseert haar beleid als volgt (zie de volgende pagina):

Visie

Positionering

Speerpunten

3.3 Aansluiting beleid SBMF en beleid gemeente

Wanneer 3.1 (beleid gemeente) en 3.2 (beleid SBMF) naast elkaar worden gelegd, is duidelijk dat hiertussen geen contrasten bestaan. De uitgangspunten zijn hetzelfde: met de verschuiving van de dienstverlening van de bibliotheken van (vooral) uitleenpunten naar (steeds meer) plaatsen voor het ontwikkelen van vaardigheden, wordt de rol van de bibliotheken binnen het sociaal domein groter en belangrijker. De nadruk verschuift van cultuur en aanbodgericht naar sociaal domein en vraaggericht; hoewel de culturele invalshoek blijft bestaan. De preventieve rol neemt daarmee ook toe: denk hierbij aan de rol die de bibliotheek speelt/kan spelen op het gebied van laaggeletterdheid, de persoonlijke

ontwikkeling van inwoners, participatie en een functie als doorverwijzer/ontsluiter van informatie.

Rol bibliotheek t.o.v. missie gemeente in het sociaal domein

Als het gaat om de zelfredzaamheid van de inwoners van Tytsjerksteradiel (zoals genoemd in de visie van de gemeente op haar rol in het sociaal domein), speelt de bibliotheek hierin een belangrijke rol door het aanbieden van cursussen op het gebied van (digitale) vaardigheden, door haar Digitaalhuis, door het aanbieden van activiteiten (workshops, lezingen en spreekuren) in het kader van 'Een leven lang leren' etc. Al deze activiteiten zijn gericht op het vergroten van vaardigheden en het stimuleren van de persoonlijke ontwikkeling.

Rol bibliotheek t.o.v. de strategische doelen van de gemeente

De strategische doelen van de gemeente zijn:

1. Onze inwoners zijn fysiek en mentaal gezond;
2. Onze inwoners hebben financiële rust en passend werk;
3. Onze inwoners zijn weerbaar in een veilige omgeving;
4. De leefbaarheid wordt behouden en versterkt.

De bibliotheek heeft in haar nieuwe vorm een taak binnen alle vier de doelen. Daarbij zijn rol 2 en 4 (relatief) nieuw binnen de dienstverlening. De bibliotheek werkt mee aan financiële rust en passend werk (strategisch doel 2) doordat zij een informatiepunt zijn van de digitale overheid. Daarnaast worden – in samenwerking met de participatieconsulenten van de gemeente - 'walk en talk'-sessies georganiseerd. In deze sessies wordt gewerkt aan het versterken van (werk)vaardigheden en (zelf)vertrouwen; gericht op het vinden van werk. Via en door deze bijeenkomsten komen mensen geregeld aan werk; inmiddels gaat het om een tiental inwoners die weer aan de slag zijn gegaan.

In Gytsjerk experimenteert SBMF met een rol binnen de leefbaarheid (strategisch doel 4) van het dorp. Door de huisvesting van de ontmoetingsruimte in het pand van de bibliotheek, wordt de leefbaarheid versterkt. Bovendien kunnen bibliotheek en ontmoetingsruimte gebruik maken van elkaars vrijwilligers, kunnen mogelijk de openingstijden van de bibliotheek verruimd worden en kan men wederzijds 'een oogje in het zeil houden'. De gemeente ziet rol van de bibliotheek als ontmoetingspunt graag verder vergroot worden. Op die manier wordt eenzaamheid verminderd en sociale cohesie versterkt.

Rol bibliotheek in het voorliggende veld

Het bibliotheekwerk is onderdeel van het voorliggende veld: het is een algemeen toegankelijke voorziening voor alle inwoners van de gemeente. Om haar rol in dit voorliggende veld een goede invulling te geven zal de bibliotheek (nog intensiever) moeten samenwerken met partners als Kearn, scholen, kinderopvang, dorpsbelangen en gemeente. De bibliotheek is daarbij een belangrijke ketenpartner die weet wat er leeft in de gemeente en wat er nodig is. Zo kan zij laaggeletterden in het vizier krijgen via bijvoorbeeld het informatiepunt van de digitale overheid.

Als gemeente zien wij voor de bibliotheek o.a. een rol binnen de bestrijding en preventie van laaggeletterdheid en het vergroten van de participatie(mogelijkheden) van inwoners van Tytsjerksteradiel.

4 Financiën en huisvesting

Algemeen

In 2020 was voor de reguliere dienstverlening in Tytsjerksteradiel nog een subsidie beschikbaar van € 662.284. Voor 2021 is een nieuwe bezuiniging van € 100.000 ingeboekt op het reguliere bibliotheekwerk. Ter vergelijking: in 2014 bedroeg de subsidie nog ongeveer € 950.000.

SBMF is gevraagd om in haar begroting 2021 duidelijk te maken hoe zij deze bezuiniging gaat opvangen. Dat is niet geheel binnen de exploitatie gelukt: naar verwachting moet een bedrag van € 40.000 in 2021 worden onttrokken aan de reserves. Daarmee is de reserve voor Tytsjerksteradiel nagenoeg leeg (zie verder onder kopje 'reservepositie SBMF').

SBMF is zelf volledig verantwoordelijk voor haar exploitatie, huisvesting en personele lasten.

Reservepositie SBMF

Zowel gemeente Leeuwarden als onze gemeente hebben een eigen (bestemde) reserve bij SBMF. De stand van de reserve Tytsjerksteradiel van de SBMF bedroeg op 1 januari j.l. ongeveer € 65.000. De afgelopen jaren was er sprake van een jaarlijks exploitatietekort van € 46.400.

De overhead van SBMF wordt over beide gemeenten verdeeld op basis van aantal inwoners.

Overige gemeentelijke subsidiestromen

Naast de hierboven genoemde, reguliere, subsidie voor het bibliotheekwerk van € 662.284 in 2020 (en € 562.284 in 2021, na de bezuiniging van € 100.000) gaan er nog twee andere subsidies naar SBMF, namelijk:

- Voor de combinatiefunctionaris mediawijsheid en de bieb op school (dBos; op 4 scholen voor basisonderwijs) van 0,4 fte: € 21.250 per jaar. Dit wordt betaald vanuit het budget voor sportactivering;
- Vanuit het gemeentelijk onderwijsbeleidsplan 2020 – 2024 (in juni 2020 vastgesteld door de raad) wordt jaarlijks € 135.000 subsidie aan SBMF verstrekt voor een viertal zaken: uitrol van de bieb op school (dBos) naar alle basisscholen in Tytsjerksteradiel, een pilot voor dBos op het voortgezet onderwijs (VMBO), Boekstart op consultatiebureau en kinderopvang/peuteropvang en een pilot met taal op de AZC-peuteropvang. Dit bedrag wordt betaald vanuit het onderwijsachterstandenbudget (OAB). In 2020 gaat het om 5/12 van het jaarbedrag, omdat het plan dit jaar niet het gehele jaar wordt uitgevoerd, maar pas na de zomervakantie.

Het totale jaarlijkse budget voor bibliotheekwerk in de breedste zin van het woord bedraagt daarmee m.i.v. 2021 € 703.534.

In onderstaande tabel staat e.e.a. weergegeven:

	Regulier	Combinatiefunct.	Vanuit onderwijs	<i>Totaal</i>
2019	€ 649.298	€ 21.250	€ 0	€ 670.548
2020	€ 662.284	€ 21.250	€ 56.591	€ 740.125
2021	€ 571.843	€ 21.250	€ 135.000	€ 728.093

Toekomstige gemeentelijke subsidiëring

Op 12 november 2020 heeft de raad bij de vaststelling van de programmabegroting 2021-2024 aangegeven dat de bibliotheekorganisatie meegenomen moet worden bij de modernisering van het voorliggend veld. Deze keuze heeft niet alleen inhoudelijke, maar mogelijk ook financiële consequenties: op het totale budget voor het voorliggend veld wordt m.i.v. 2023 jaarlijks € 260.000 bezuinigd t.o.v. het huidige totaalbudget. Wat de precieze gevolgen per organisatie in het voorliggend veld worden, moet de komende twee jaar duidelijk worden.

Benchmark met andere gemeenten

Het is niet eenvoudig om subsidiebedragen van bibliotheekorganisaties in verschillende gemeenten met elkaar te vergelijken. Het aanbod per bibliotheekorganisatie verschilt en in veel gevallen worden aparte projectsubsidies verstrekt voor specifieke activiteiten. Bij het subsidiebedrag per gemeente per inwoner, zoals we dat hieronder presenteren, kijken we daarom alleen naar de reguliere subsidie (zonder projectgelden). Ook in dat geval blijft het enigszins 'appels met peren vergelijken', omdat vanuit het reguliere bedrag bijvoorbeeld in meerdere of mindere mate activiteiten op scholen worden gefinancierd.

2019

In Nederland bedroeg de gemiddelde gemeentelijke subsidie aan de bibliotheek in 2019 **€ 23,70** per inwoner¹.

Ter vergelijking: in datzelfde jaar was dit bedrag in Tytsjerksteradiel **€ 21,07** per inwoner ((€ 649.298 + € 21.250)/31.828 inwoners) en in Achtkarspelen € 20,88 per inwoner.

2021

Door de bezuiniging van € 100.000 op het reguliere bibliotheekwerk in Tytsjerksteradiel in 2021 daalt het bedrag aan reguliere subsidie per inwoner naar (ongeveer; aantal inwoners is een schatting) **€ 18,51** per inwoner ((€ 571.843 + € 21.250)/32.047 inwoners).

Huisvesting

Het pand van SBMF in Burgum wordt gehuurd. Het pand in Gytsjerk is eigendom van SBMF. SBMF wil de huisvestingslasten in de toekomst zoveel mogelijk verlagen, zodat er maximaal in de dienstverlening geïnvesteerd kan worden.

In Burgum wordt een aantal huisvestingsmogelijkheden onderzocht: een deel van het huidige pand verhuren (bijvoorbeeld aan Kearn) of (wederom mogelijk met een andere partij) zoeken naar alternatieve, goedkopere huisvesting.

In Gytsjerk is met dorpsbelang afgesproken dat er tijdelijk een ontmoetingsruimte in het pand van de bibliotheek gerealiseerd gaat worden. Voor SBMF betekent dit huurinkomsten én aanloop; het dorp krijgt eindelijk een dorpshuisfunctie.

¹ Bron: advies Raad voor Cultuur t.b.v. evaluatie Wsob, februari 2020

5 Keuze van de bibliotheekaanbieder

De gemeenteraad heeft zich in november 2020 – bij vaststelling van de programmabegroting 2021-2024 – uitgesproken voor de ombuigingslijn die het maximaliseren van harmonisatie in beleid en uitvoering met Achtkarspelen behelst. De gemeente Achtkarspelen heeft haar bibliotheekfunctie ondergebracht bij een andere bibliotheekorganisatie: namelijk Bibliotheken Noord-Fryslân (BNF). De huidige praktijk – waarbij met twee verschillende bibliotheekorganisaties wordt gewerkt – is inefficiënt en kost veel extra tijd en daarmee: geld.

Een aantal raadsfracties heeft bij de behandeling van de programmabegroting 2021-2024 tevens opgeroepen tot het verkennen van de mogelijkheid tot overstappen naar BNF.

Overigens dient deze mogelijkheid zich niet eerder aan dan ná de looptijd van de huidige werkwijze en afspraken, dus per 2024.

Dit is enerzijds het gevolg van de Algemene Wet Bestuursrecht en de daarin genoemde algemene beginselen van behoorlijk bestuur: een subsidie-ontvangende partij moet genoeg tijd krijgen om zich voor te bereiden op de toekomstige weigering van de subsidieaanvraag. Aangezien SBMF gesubsidieerd wordt door (slechts) twee partijen (Tytsjerksteradiel en Leeuwarden), heeft het wegvallen van een van deze partijen relatief grote gevolgen voor SBMF en daarom dient de tijdsspanne tussen aankondiging en daadwerkelijke stopzetting ruim te zijn.

Anderzijds loopt het huidige plan 'kinderen en (digitale) laaggeletterdheid' bij SBMF tot 2024. SBMF is verplichtingen aangegaan voor dit plan (o.a. aanname van personeel). Maar daarnaast wil BNF alleen het gehele pakket (regulier bibliotheekwerk en kinderen & laaggeletterdheid) overnemen, vanuit hun integrale aanpak van laaggeletterdheid. Daarin werken leesconsulenten op school intensief samen met het vestigingspersoneel, ouders, leraren en kinderen.

De mogelijke overstap naar BNF kent veel haken en ogen. Hieraan zal daarom een apart onderzoek gewijd worden, binnen de kaders van het project 'modernisering van het voorliggend veld'.

6 Huidige opdracht aan de bibliotheekaanbieder - samenvatting

Al het voorgaande in acht genomen – met name het relevante beleid van de gemeente (hoofdstuk 3) en de landelijke/regionale ontwikkelingen (hoofdstuk 2) - hanteren wij de komende twee jaar de volgende kaders m.b.t. de dienstverlening door de bibliotheekaanbieder:

INHOUDELIJK:

1. Jeugd

Wij vinden het van belang dat:

- onze jeugd in een doorgaande leerlijn van 0 – 18 jaar gestimuleerd wordt om te lezen;
- onze jeugd zich (verder) ontwikkelt qua (digitale) vaardigheden.

Wij vragen de bibliotheek:

- om dienstverlening die zich richt op het stimuleren van lezen door de jeugd;
- om binnen dit thema speciale aandacht te besteden aan mediawijsheid;
- ouders en scholen hierbij zoveel mogelijk te betrekken;
- om een intensieve samenwerking met onderwijs, kinderopvang en consultatiebureaus op dit punt.

2. Laaggeletterdheid onder volwassenen

Wij vinden het van belang dat:

- de bibliotheek zich inzet voor het verminderen van laaggeletterdheid onder onze inwoners;
- er binnen de aanpak van laaggeletterdheid bij volwassenen (ook) aandacht is voor digitale, financiële en sociale kennis en vaardigheden.

Wij vragen de bibliotheek:

- om een uitgebreid aanbod aan informele educatiemogelijkheden, op de hierboven vermelde gebieden;
- dit aanbod zoveel mogelijk tot stand te laten komen in samenwerking met derden/andere organisaties. De huidige bibliotheekvestiging, i.c. het digi-taalhuis in Burgum, speelt hier een belangrijke rol bij;
- om specifieke aandacht voor de toeleiding van inwoners naar het digi-taalhuis.

3. Fryske taal en kultuur

Wij vinden het van belang dat:

- er aandacht is voor (het behoud van) de Friese taal en cultuur.

Wij vragen de bibliotheek:

- om voldoende aanbod van Friestalige boeken voor jeugd en volwassenen;
- om bij de programmering van activiteiten en cursussen (een) onderwerp(en) op het gebied van Friese taal en cultuur op te nemen in het aanbod.

4. Informatieaanbod

Wij vinden het van belang dat:

- onze inwoners toegang hebben tot een breed informatieaanbod, al dan niet digitaal;
- dat zij ondersteuning kunnen krijgen in het ontsluiten van (digitale) informatiebronnen.

Wij vragen de bibliotheek:

- dat zij zich richt op het bieden van een laagdrempelig, toegankelijk en vindbaar informatieaanbod dat relevant is in het dagelijks leven;
- om informatieverwerving (ook vanuit digitale bronnen) en kennisdeling waar mogelijk te koppelen aan activiteiten, spreekuren en informatiebijeenkomsten in een fysieke omgeving;
- hierin als netwerkorganisatie samen met diverse organisaties in de gemeente en gaat op zoek naar relevante thema's die impact hebben op het functioneren in het dagelijks leven.

5. Fysieke bibliotheek

Wij vinden het van belang dat:

- Tytsjerksteradiel blijft beschikken over twee vestigingen: één in noord-Tytsjerksteradiel en één in zuid-Tytsjerksteradiel;
- deze vestigingen een openingstijd kennen van minimaal 15 uur per week;
- de bibliotheken een actieve rol op zich nemen in de bestrijding van eenzaamheid door al dan niet in samenwerking met maatschappelijke partners, een laagdrempelige plek te zijn voor ontmoeting en educatie voor de inwoners van Tytsjerksteradiel.

Wij vragen de bibliotheek:

- om de huidige twee vestigingen in Tytsjerksteradiel te handhaven;
- het aantal openingsuren niet te verminderen;
- samen met partners activiteiten en ontmoeting mogelijk te (blijven) maken in de bibliotheekvestigingen.

RANDVOORWAARDEN:

- Opdracht aan de bibliotheek-dienstverlener is om in de jaarplannen een praktische vertaling van bovenstaande beleidsdoelen in de dienstverlening richting onze gemeente te geven, binnen de gestelde financiële kaders en randvoorwaarden (zie hoofdstuk 4);
- Het gaat hier nadrukkelijk voorlopig om de jaren 2021 en 2022. Per 2023 wordt de modernisering van het voorliggend veld ten uitvoer gebracht. Zoals aangegeven, heeft deze modernisering ook gevolgen voor de taken en mogelijk het budget van de bibliotheek. Per 2023 zal de visie daarom waar nodig aangepast en aangescherpt worden. Dit geldt met name t.a.v. de maatschappelijke opgaven en de te behalen doelen.

DE VRAGEN AAN DE RAAD ZIJN:

1. kan de raad zich vinden in de hierboven gepresenteerde opdracht aan de bibliotheekaanbieder voor 2021 en 2022?
2. wat zou u ons willen meegeven t.a.v. bovenstaande punten waar wij bij het vormgeven van het voorliggend veld rekening mee moeten houden?
3. wil de raad aan de hand van de hierboven gepresenteerde punten nog suggesties meegeven t.a.v. de toekomstige rol van de bibliotheek in het voorliggend veld?